

LA RENAXENSA

31 de Agost

CARTAS DE VIATJE

(DEDICADAS Á MOS COMPANYS DE REDACCIÓ EN LA RENAXENSA)

V. Y ÚLTIMA.

Granada-Jitanos, Alhambra, etc. Y á casa.

Pero lo més important, lo verdaderament notable y sorprenent de Granada, es la Jitanería. Al través de las vicisitudes, guerras, progressos y religions per que ha atravesat Granada, la rassa jitana s' hi ha mantingut pura y castissa; avuy está igual que 'l dia en que per dret de conquista va ferse senyora y majora dels turons que clouhen Granada.

En aquellas vertents, hont per la forsa fecundant d'aquell sol y d'aquella terra vermella, las figueras de moro texen boscos y dónan sombra y florexen al temps de las rosas, allá viuen encauats els jitanos. A cada revolt d'aquells caminets defensats per las murallas de figuera, troveu una cova oberta en la terra, un cau qu' arriba algunas vegadas á tenir porta per tancarse, algo que rarament pren la forma d' una barraca...—allá dintre viu una familia. Un pollí fermat á la entrada del cau, la percussió de dós malls demunt d' una enclusa, la cansó monótona d' una texidora d' espart, vos indica l' industria de 'ls habitants d' aquella cufurna.

Axó quan els jitanos tenen industria. L' ofici més usual en ells es trafiquejar y esquilar animals, axis es que l' amo

ordinariament es fora de casa; las donas, per lo regular, treballan l' espart y 'l jonch ó fan escuradents: pero axó, per veurho, es precis buscarho. Lo que sí veyen al primer cop d' ull són xicotas de catorze ó quinze anys, desenvoladas lo suficient per aparentarne vint-y-cinch, qu' entre uns pallingos destrossats, violats y á tòt ser pintorescos, fan gala d' unas carns colradas y robustas, d' una forma correcta y hermosa y d' una gracia seductora y salvatge.

¡Ab quina maliciosa conciencia balandrejan mandrosament són cap negre sobre las espatllas, remouen ab defici els ulls en sas concas clavantlos sobtadament en los vostres, y agitan els llavis perque vejeu las dents més menudas y blanques que veure 's pugan! Aquestas figuras extraordinarias, bellugadissas é indolents, tenen mòlt de la serp; cautivan y repugnan, y atrauen conservant no sè qué de repulsiu. ¡Quin estrany contrast veure sobre aquell cabell negre llampeguejant blau, una fresca y delicada rosa d' aquells *cármenes*!

Aquesta especie d' odaliscas sembla qu' ensuman la pujada d' un viatjer; ja de lluny las veyeu galopar cap á vosaltres batent las mans y doblegant són cos ab una flexibilitat purament *jitana*; vos enrotllan y posan la mà sobre la espatlla ab certa franquesa ignocent y ilegítima, y en fí, valentse de paraulas las més graciosas y falagueras acaban demanantvos *dos cuartos pa una rosca*, que cediú espontáneament com donariau un bescuyt á un mico. Pero llavors ab el coquetisme més exquisit vos replican que *con dos cuartos no se compra una rosca*, y n' heu d' afajir dós més.

Una tarde, passejant per aquella accidentada barriada, varen deturarnos duas noyas com d' onze á dotze anys d' edat, que, favor á uns cuants cuartos que las hi donguerem varen ballar un *petaco*, cantant á un temps y acompanyantse ab las mans ellas matexas; aquest ball y cant son completament orientals: aquéll es una série de moviments pausats y voluptuosos, el cant está compost de tons monótons y melancólichs que passen á tornarse vius y frenétichs. Aquestas jitanetas anavan descalsas y mitx despulladas; en fí, véurelas, era veure *bayaderas*, ni més ni menos.

Al passar per devant de las covas mòltas vegadas veyeu las jitanas vestidas de coloraynas y fumant, estesas en

terra. La canalleta, nuha de pel á pel, se revolca pe 'ls caminals y las noyas que per la poca edat no deuen com- pendre 'l valor de la moneda, en lloch de diners vos deman- nan rosas que s'entortolligan injenuament per las trenas.

Dintre aquell món de llibertat, els estranjers esclaman embadalits: *Axó es Espanya!* mentres que nosaltres, menos visionaris qu'ells, no podem menos d'esclamar: *¿Axó es Espanya?*

Potser vos sorprendrà 'l que las jitanas demanin flors, pero heu de saber qu' en Granada no hi ha ningú qu' en la solapa ó en la má dexi de durne; es que n'hi han tantas, es que són tan hermosas, es que 'ls marrechs que las venen saben marejarvos y obligarvos ab tanta gracia y finura que sense saber per qué aneu comprant flors del matí al vespre, prenent eczemple dels russos, alemanys é inglesos, que són els que més diners hi esmersan.

Però la conexensa contrèta en Granada, de que més m' honro y enorgulleixo es la del *Tio Heredia Cortés*, el jitano més vell d'Andalusía, el successor per línea directa d' Hernan Córtes segons ell afirma. Figureuvos en el *Tio Heredia* un home encorvat, magre, negre y d'una talla bas- tant elevada; tè els ulls colgats entre arrugas, y las galtas sòta unas patillas blancas; du sempre la boca oberta y en el lloch qu'altre temps devian haber ocupat las dents no s'hi veu més qu'una punta de llengua blavosa que 's be- lluga sempre com la d'un lloro. Porta un calanyés ratat per sòta 'l cual apunta un mocador vermell; va espitragat, du á la má un bastó de sis ó set pams, camina axarencat y s'axuga mòlt sovint el nas comensant ab el còlze y aca- bant ab la punta de 'ls dits.

Aquet es el *Tio Heredia*, capitá de 'ls jitanos de Granada, antich modelo d'en Fortuny y noy mimat de tòts els ar- tistas residents enllá de Serra Nevada. Un matí 'l vejerem baxar pe 'ls boscos de la Alhambra; tenia no sè qué de fan- tástich y extraordinari. Nosaltres que 'l conexiam ya per la fotografia, 'l reberem fentli una cortesía fins á terra á la que respongué gravement ab un altre d'igual allargant- nos la má ab certa deferencia. Al preguntarli yo quina edat tenia, — *Cuatro duros y medio*, — va respondre ab dignitat; pero la veritat es que passa de 'ls noranta. Inmediatament, divisant no gayre lluny una barraqueta de beure, va dirnos

portant la mà al sombrero: *Compañeriyos ¿no vamos á echar una copiya pa l' alegría?*

Varem ensenyarli un retrato d' en Fortuny que casualment duya món company de viatge, y després de contemplarlo una estona en silenci va llevarse 'l calenyés respectuosament, y ab accent conmogut esclamá: *Láztima de jombre que se le coma la tierra! Prumas habrá en er mundo, pero nó como la zuya.* Va preguntarnos si haviam conegut á D. Mariano, á nostra resposta afirmativa va fernos una gran barretada. Nos encarregá que cuan vejessim la viuda d' en Fortuny la abressessim de part seva. — No pot ser, varem contestarli, no es costum. — ¿No?... preguntá molt sorprés; y baxá 'l cap quedantse uns cuants moments cap-ficat y reflexiu. — *Entonse, afegí després, darle un güen apretón de mano.*

Nos encarregá expressions per no sè cuants artistas, nos encomená qn' en arrivant á Madrid li enviessim unas estisoras — encara esquila — y á més un parell de sabatas; — «pero, continuá, com las que porto són ja molt vellas, més valdrá que m' en envihin dós parells.» Finalment nos oferí sa casa en aquestos termes:

— *Ayá onde vean utés una parma mu grande, ayá vive exe gigantón; ayá pueen disponer de do ziya de oro. A dios reye jermozo!*

Al sentdemá passarem la tarde en sa cova; las cadiras d' or varen tornarse unas resquicias de cadira que no pujavan apenas de terra. El *Tio Heredia* 'ns dongué visita desde 'l llit — ó cosa qu' ho semblava — nuh de mitx-en-amunt y de mitx-en-avall vestit y calsat.

Un de 'ls detalls més particular que recordo d' aquell niu, es un Sant-Cristo de relleu qu' apunta en una de las parets al través de mil capas de cals; donchs bè, la talimatje porta en el cap un calanyés de vellut, prenda fabricada per la primera muller del *Tio Heredia*. Lo demés de la habitació's reduhex tòt á un gran número de plats, ollas, tupins, cassolas, jerros, molls, estisoras, cadiras, un banch, una caxa y un catre, tòt vell, malmés é inservible.

Fins aquí de jitanos; es hora de parlar de la Alhambra.

La impresió que va produhirme aquest alcázar va ser bèu poca per no dir nula. Al revès de la Mezquita, la fotografia fa formarne millor concepte. ¿Qué podian inspirarme

aquells patis y salons petits y bruts, emblanquinats úns y restaurats altres; que si aquells fan miseria aquestos fan joguina? Ho repetexo: la fotografia vos farà formar de la Alhambra un just concepte y millor tal vegada. Lo que sí t'è aspecte en ella són las torres de fortificació que la entrotllan y las obras comensadas per Càrlos V.

Mès amunt de la Alhambra, dominantla á n'ella, á la ciutat y á la vega banyada pe 'l Darro y 'l Genil, s'axeca 'l Generalife. Vè á ser una repetició, pero mès pobre, de la Alhambra; en un de 'ls seus jardins s'hi veu encara 'l famós xiprer dit *de la Sultana*, protector de 'ls amors de Aben-Amét. D'aquet xiprer es qu'han parlat Chateaubriand, T. Gautier y tots els poetas estranjers qu'han visitat el Generalife, no descuydantse cap d'ells d'endurse 'n una estèlla arrancada de la soca per cert ajegantada.

Aquestas mansions de delicias plenas de surtidors y rosas y xiprers y murtas, se compren qu'havian de ser la realisació de 'ls somnis d'en Fortuny que després d'haverhi viscut catorze mesos popularizantla á 'ls ulls de tóta la Europa ab els innumerables estudis que hi pintá, se'n separà prometent tornarhi, prometent abandonar Roma y partir sa futura residencia entre Granada y Sevilla. Desgraciadament no havia d'esser axís; li estava ja reservat exclusivament un lloch mès gran en la historia del Jeni.

Pero de Granada en Fortuny se'n endugué un verdader tresor—á més de sas carteras y fustas—en tapissos, armas, jerras, rajolas y sobre tót ab el llibre de reso de Isabel la Católica, comprat per uns cuants mils rals á un canonje d'aquella Catedral—rector de la Universitat—que l'havia cedit per jugarhi á la canalleta de casa seva.

Tot axó s'ha venut are en Paris á preus fabulosos y al pas que 'ls estranjers en farán gala ensenyantho en sos museos y tallers, haurem d'escoltar la eterna cantarella de que á Espanya no hi ha res d'Art que valgui la pena.

En Granada eczistex un museo pertenyent al cónsul de Italia (!) notabilíssim; una de las preciositats que guarda, es la espasa de Boabdil.

La nostra partida de Granada va ser trista... El tren nos en tregué á las tres de la matinada: ni 'ns quedá 'l consol de despedirnos d'ella, al temps que 'ns en anessim allunyant. Al passar per Serra Morena, á cada pich, á cada redós de

rocas se 'm figurava veurhi la descarnada silueta del cavaller de la *Triste Figura* junt ab la botaruda de son escuder. ¡ Si vejessiu lo qu' hi viu allà l' héroe de Cervantes! ¡ Si vejessiu que bèn grabadas están sas aventuras en aquellas costas áridas, en aquellas timbas espadadas, en aquellas rocas sembradas aquí y allá y decantadas en las vertents de la Serra!

Y cuan arriveu á Argamasilla, á aquell *lugar de la Mancha*, sempiterna planura desperfilada en l' horizon per alguns molins de vent, sens altres visitadors que 'ls remats qu' hi pasturan y 'ls trens que la atravessan, allá, mòt per mòt vos revenen á la memoria els primers capítols del *Quijote*. Qu' alló va ser sòn bressol no cal pas preguntarho.

A la nit vinent trepitxavam de nou els carrers de Madrid; d' aquesta cort menos adelantada y laboriosa que las extranjeras pero tan corrompuda com ellas, d' aquell Madrid tan atractiu y simpátich per fora com asquerós sondejat en sas entranyas. Yo estimo Madrid per ser mare y protector d' artistas que sòn l' orgull d' Espanya, estimo Madrid per sos museos de Pinturas y Arqueolójich, y sa Biblioteca, y sa Armería, y sos grandiosos jardins del Retiro, y sa rónega y pintoresca barriada de las Vistillas al costat de la pomposa Castellana y del Prado; pero al Madrid que fa política y lleys al vol d' un *foi gras* en Lhardy y en Fornos bessant *Burdeos y Pale ale* á la salut del País; al Madrid que fa amor entre bastidors ó en el *buffet* d' una *soirée*; al Madrid que s' escola en las aristocráticas timbas de *Silverio y Dubois*, ó en las saturnals de Capellanes; aquest Madrid mort de fam, que menja y beu y fuma y vestex frac á costa de cuarenta-nou provincias que treballan; á 'n aquest Madrid el detesto y l' abomino, y m' avergonyex tenirlo per capital de ma Patria y 'm fa pujar la rojor á las galtas cuan mirantme per sobre la espatlla 'm diu piadosament: ¡ *provinciano!*

Aquestas vulgaríssimas consideracions se 'm ocurrian mentres—després d' algunas altres escursions desde Madrid,—el tren nos portava ja cap á Valencia.

Pero lo que m' he proposat més que tòt ab aquestas desgayradas apuntacions d' Andalusía es fer desaparéixer certas preocupacions tradicionals — y com á tals estúpidas — que sobre aquella hermosa provincia 's conservan. — ¿ Qui no está bèn convenyut y cansat de dir que 'l patró d' aque-

lla terra es l'Os Bertran? Donchs bè, es veritat que lo que menos he vist allà es treballar, pero he vist també qu' en els camps no queda un pam per plantarhi y qu' en las ciutats res parla de miseria ni dexadesa; ni las més baxas barriadas. Allà no veureu un carrer dels Ases ó de las Moscas, ni una volta d' en Cirés; allà no veureu un empedrat de carrer com el del nostre carrer d' Alvarez. Un andalús me deya á Madrid—y crech que tenia rahó:—¿Per qué vos feu tanta gala de treballadors al costat nostre els catalans? Si en lloch d' una terra ingrata y árida la tinguessiu fértil y fecunda com la nostra ¿tindria sentit comú el treballar tant com trallevau are?

Y afajexo yo: ¿tenim nosaltres constantment aquell sol abrusador enjendrador de la nyonya y la galvana, enervador de la intel·ligencia més desenvolupada en los països frets hont l' home al reconcentrarse la reconcentra també?

Es axís mateix molt comú el tatxar de borratxos á 'ls andalusos. Lo únich qu' oposaré contra axó es que durant aquells dias de granja y desconcert en que tot es permés y tòt s' assenta bè, vatj veure dós sols borratxos, y encara marxant pe 'ls seus propis passos.

¿Qué fóra d' Andalusía si en lloch de la ignocenta *manzanilla*, els andalussus consumissin such de rehims fins á emborratxarse, allà hont tenen aquells aliments tan forts y aquella temperatura tan cálida?

Altre preocupació es la ganivetada; ni vatj veure donarne cap, ni obrirse solament un ganivet, ni tenir noticia de que durant tots aquells dias ocorregués cap d' aquestos incidents tan repugnants com frequents entre 'l poble bax de Madrid. La classe proletaria d' Andalusía tè una vida massa patriarcal y un caràcter massa sociable y franch per resoldre tòtas sas cuestions á ganivetadas.

Qué podrá ser ¿que sigan mentiders ó xerrayres? Aquest defecte—que 'l major ó menor grau d' instrucció aminora en cada persona—es purament una atribució de la rassa semítica y, no causant cap dany ni retrocés á la humanitat, contribuex á donar á 'ls individus d' aquella rassa la gracia y galanteria que la fan simpática.

Y observació última: els calanyesos, els marsellesos, las penjarellas y sarrells y mantellinas blancas están acabant de desapareixer en las ciutats. Aquellas últimas no las usan

las senyoras sinó en diadas de festa extraordinaria com aquí vestim las criaturas de pajesets y cerdanas.

Andalusía al anar dexant morir per sí propias mòltas antigüas tradicions—traba moltas vegadas pe'l progrès d' un poble—va confonentse ja ab el món adelantat sense perdre per xo 'ls atractius que tan popular l' han feta.

Y hem arriuat finalment á Valencia, la rival de Barcelona, la ciutat laboriosa y festiva, terra de treball y poesia, patria en tòts temps d' homes il-lustres. ¿A que deturáronshi; qui no conex Valencia? ¿Qui no ha sigut testimoni d' aquellas animadas y bulliciosas festas de barri? ¿Qui no ha respirat l' ambient pur y aromós que á las nits eczhala la Glorieta? ¿Qui no ha passat alegre y tranquilment una tarde de Matj, á l' hora de posta, menjant maduxas en una llotjeta d' euras y mareselvas en l' hort de las Jitanas? ¿Y qui, ab dolensa com yo, no ha pres una ayrosa tartaneta que l' ha conduhit al Grau fins á la barca?

Allá vatj recordarme de que devia *despedirme d' Espanya*, y d' aquesta vida nómada d' un viatge artístich, hasta sense comoditats, tan grat al esperit y tan precís per desfogar la imaginació d' un jove. Allá 'ns embarcavam ab cinch cents moltons, en el vapor qu' al sent demá mitx dia devia dexarnos dintre 'l port de Barcelona, per tornar á veure una Catedral, una Rambla de las Flors y una Gran-via que no he vist en tóta Espanya.

Ab una cláusula sola vuy tancar aquesta crónica de viatge: y es, qu' aquesta escursió, la mes felís que poguem portar á cap món company y yo, varem comensarla y acabarla en divendres.

APELES MESTRES.

FERRO-CARRIL DE VICH

Encara que no sia aquest lo verdader nom del ferro-carril de que anem á donar una idea als lectors de LA RENAISSANCE, sigans permés anomenarlo aixís pera satisfer nostre amor propi y fernos la il·lusió de que verdaderament posehim una millora de que estavam desitjosos desde 'l moment en que coneguérem las ventatjas que debia proporcionarnos.

Lo carril de Vich que acaba de explotarse, y pendre lloch en la cua dels fets consumats, debia ocupar lo cap ó lloch primer, atesa sa importanciá, puig que 'ns emancipa de la tutela de una nació estrangera, que á espensas de nostra mala intel·ligencia, ha sabut retardar la construcció d' aquesta via, pera beneficiar sas minas de carbó, fentnos tributaris d' un article que possehim en abundancia, mes no podiam extraure per mancament d' una via cómoda y barata que permetés á nostres carbons fer la competencia en baratura, ja que la fan en bondat, als inglesos que fins ara han provehit á la fabricació de la capital de nostre Principat y desgraciadament continuan encara y ho farán fins que lo allargament del camí de ferro arribe al manco fins á Ripoll.

Y no son solsament las minas de carbó de pedra las que 's beneficiarán ab motiu de nostre ferro-carril, sino las molt poderosas que hi ha al entorn de Ribas, Campdevanol y Camprodon de ferro, manganesa, y altres minerals, qual explotació ocupará centenars de brassos fent la riqueza d' aquell país, al mateix temps que enriqueirá la Nació qui podrá utilisarse dels richs productes de son sol privilegiat. Algunas d' aquestas minas explotadas ja en los temps dels Romans han estat esperant y esperan encara lo moment favorable pera entregar los richs minerals que guardan en llurs estranyas als intrépits minayres que vulgan obrirse pas al través de las capas de roca que amagan aytals tesoros.

Fent cas omís dels demés minerals, y ocupantnos única-

ment de la hulla ó carbó de pedra, podem assegurar al nou ferro-carril que jamay acabarà lo transport, atesa la gran potencia de las minas de Surroca y Ogassa, que si be actualment sols donan unas mil toneladas cada mes pera satisfer las necessitats locals y del entorn, poden donar 4 milions de quintars anuals y aixó per lo espay de mes de dos segles, segons se despren dels següents datos. Se coneixen quince capas de diferent amplaria y grossor, pero se poden posar per terme medi á 500 metres de la primera y 3 de gruix, donant cada una 54. 270,000 quintars de carbó. Si are reflexionem que alguna capa té deu metres de gruix, encara que sols estimem la menor expressió que havem denotat tindrem 814 milions de quintars de carbó que donarán 11000 quintars diaris per lo espay que havem dit de dos segles. Aixó contant ab lo carbó conegut fins en lo dia de avuy, no essent estrany que 's trobia alguna nova capa ó que la amplaria de las conegudas se estenguia molt més enllá dels límits estudiats.

Havem dit que nostres carbons fan competencia ab los inglesos en bondat. Al dirho havem parlat per boca del enginyer En Bernabé Sanchez Dalp, inspector de minas de Aragó y Catalunya, que al parlar de la bonesa de dits carbons, diu: «dech manifestar que per lo detingut reconeixement que he fet en diferents ocasions de ditas minas y «per los repetits ensaigs que igualment he practicat de sos «carbons me consta que sa qualitat es la mes superior y la «verdadera hulla que produheix al cok y que en res cedeix «als millors carbons de Fransa, Inglaterra y Bélgica.» Lo enginyer francès Mr. Francisco Esteva Frerejean després de haver probat la gran quantitat de carbó y altres productes, sobre tot de ferro carbonatat, diu: «En quant á sa naturalesa y classe son ricas (las minas) perque dits carbons «estan en la classe indisputable de hulla compacta, qual «circunstancia la posa fora de tenir un rival millor en lo «mercat, tant per los usos de motor á vapor, com pera fer «cok, y aixís també per qualsevol aplicació metalúrgica é «industrial.» Finalment lo inventor de la pólvora blanca, nostre estimat mestre de química En Joseph Roura, comparant los experiments que havia fet ab los carbons catalans y en las minas de Fransa y Bélgica diu: «que ha trobat «que la qualitat y abundó de la hulla que 's trau de las mi-

«nas de Surroca y Ogassa en res cedeixen á la que s'explo-
«ta en Fransa y Bélgica tenint la satisfacció de afegir que
«l célebre Mr. Cockerel, un dels principals propietaris de
«minas de Bélgica, tan conegut per sas empresas y grans
«coneixements en aquesta materia, passant per aquesta ca-
«pital (Barcelona) y havent examinat units las mostres de
«dit fòssil, digué que debia considerarse com carbó supe-
«rior per totas aquellas operacions á que 's destina tan pre-
«ciós combustible.»

En vista de aquestas declaracions y d'altres que podriam
continuar de personas molt competents, aixís nacionals com
estranyas, sigans permés preguntar: ¿Per qué un carril de
tanta importancia, de tan conegudas ventatjas, ha sigut l'
últim de apareixer en lo estadi de la realitat?

Y no 's creguia que habem parlat de totas sas ventatjes;
puig no havem fet esment del gran tráfech que se li espera
transportant á Granollers los ríchs y variats productes aixís
animals com vegetals de la alta montanya, de la plana de
Vich, de las afraus del Montseny, dels pobles del Llusanés
y de la comarca de Olot, en cambi dels productes colonials
y del mitj dia de Espanya, com son farinas, ví, oli, pesca
salada, arrós, etc. etc. que 'ns portará á nosaltres y á tots
los pobles de assí ensá, de manera que la industria de trans-
ports te afiansat un esdevenidor de abundants y productius
cambis, que la facilitat de comunicacions anirá augmentant
progresivament á proporció que 'ls pobles, coneixent sos
interessos, aumentarán los medis de comunicarse y de ex-
traure las abundants produccions de son territori que ara
no poden vendre ni exportar per falta de camíns vehinals;
qual necessitat ferá veure nostre ferro-carril.

II. BENECCIÓ DE LA BARRERA DE GRANOLLERS

En la tarde del dia 7 de Juliol tingué lloch la benedicció
del ferro-carril que 'ns ocupa en mitj d' una munió com-
pacta de vigatans que alegres saludavan tan falaguer suc-
cés. Desde aquell dia som molts los qui havem recorregut
la via y 'ns havem entussiasmat contemplant lo gegantí d'
algunas construccions y per totas parts la gran solidesa de
l' obra. Es cert que no havem vist en las estacions y casetas
dels guarda-vías lo luxo de decorats y motlluras que ador-

nan á las del carril de Martorell; mes nos havem fet càrrech que sobre ser aixó innecessari no ho permet lo clima molt mes humit é ingrat que 'ns domina, qui luego daria al trast ab uns ornaments que no 'ns son propis. A part de aquest luxó de ornamentació, que confessem ser innecessari, es notable la bonesa, solidesa y fins cert luxó que s' observa en alguns detalls. Res deixan que desitjar los relotjes, aparatos telegráficsh y de senyals, la kilometració, y la indicació de rasants. Lo servey es esmerat y puntual.

Lo tros acabat de aquest carril es de 40 kilómetres. Lo viatjer que sortint de Barcelona vol visitarnos al sortir de Granollers cap cambi observará en la campinya en son primer trajecte, ó sia, fins á la Garriga; al sortir d' aquesta estació observará luego alguna mudansa; lo terreno no es tant plá: montanyetas que van creixent ocupan lo lloch que ans ocupavan los dilatats camps del Vallés, luego lo terreno es accidentat y tot de sobte véu los vagons enclavats dintre fondos corredors oberts per la escoda y la pólvora en las vertents de las montanyas del Congost. Los aficionats á la geología poden estudiar allí las diferents classes de rocas, algunas de ellas de una duresa estremada, lo que dona una idea de lo molt costós que ha sigut á la casa constructora aquesta obra. Al sortir de aquella mena de presó, pot extasiarse contemplant las més agradables vistas que se li presentan; ara es una petita població, quals casas agrupadas al entorn de la esglesia parroquial, com las ovellas rodejan á son pastor, forman un quadro lo mes pintoresch que pot donarnos la imaginació d' un pintor, quadro animat per las ayguas rundinadoras del Congost produhint un efecte mágich; ara es un llarch y artísticament elegant pont de ferro anomenat de ca 'n Palau y després las vistas panorámicas se succeheixen unas á altres, totas variadas, y cada qual mes bonica, mes poética, mes ideal y seductora. Estem segurs que los pessebristas de la Capital se entussiasmarán al véure aytals vistas y las copiarán pera reproduhirlas en sos pessebres.

La estació de Ayguafreda situada sobre lo lloch anomenat Abella te una posició deliciosa: las blancas casas de Seba, Brull y Hostalets escampadas per las montanyas del devant forman un panorama sumament encantador, sobretot en la tarde quan lo sol ponent las ilumina y las fa destacar del color obscur del fondo del quadro.

Aquí acaba lo Congost.

Durant los cinch minuts de espera que fa lo carril en aquesta estació, nos permetrem donar als lectors una notícia antiga que tal volta ignoran: La paraula Congost està formada de las dos *Coll* y *Angost*, aixó es, collet estret, pus realment ho es y ho era mes encara ans de la formació de la actual carretera provincial de Barcelona á Ribas, en termes que los carros ó galeras hi passavan ab molta exposició: á pesar de dita exposició y dels perills inherents á la soletat de la via, fou desde molt antich, per ser la mes curta, la mes usada per los traficants y viatjers, fins á mitjans del sigle XIII, en que lo comte soberá de Barcelona En Jaume lo conqueridor concedí als prohoms de Caldas que la carretera de Barcelona á Vich passés per sa vila ab prohibició de transitar per lo Congost. Informat posteriorment dit soberá dels danys que al comers se seguia, retirá sa concessió als calderins y permeté que los viatjers passassen *sicut ab antiquo per Congusto de Cudines*, com alashoras se anomenava. Dita escriptura firmada en Barcelona als quatre de las kalendas de Agost (29 de Juliol) de 1274, proba la gran antiquitat de aquest camí, á pesar de no ser lo mes segur, que era 'l de Caldas, y lo principal ó via romana que 's dirigía desde Ausa (Vich) per Seva, Brull, Coll-formich, Calma, Tagament, Montengas, Samalm y Granollers. Altre noticia y marxarem, puig ja s' ou lo xiulet del administrador.

La esglesia antiga de Ayguafreda fou consagrada per lo bisbe Godmar en 833 á instancias de Na Emon abadessa de San Juan de Ripoll, filla de Wifre *lo pelós*. La mateixa fundá aquí un monastir doble, assó es, en que hi havia religiosos y religiosas ab la deguda separació.

La vila que resguardada dels vents dels Pirineus se 'ns presenta es Centellas: prop d' ella s' hi veuhen las runas de son castell; lo palau dels comtes se ha transformat en criadero de cucas de seda; la població es fabril y te nomenada una varietat de panyo de color castanya que porta lo nom de la vila.

L' altre estació es Balenyá; es lo punt mes alt de la línea, després de dos minuts de espera, xiula la máquina y al poch rato se 'ns presenta la plana de Vich.

Plana hermosa, rich plá voltat de montanyetas sembra-

das de blanques cases y de turons coronats de devotas hermitas. Un malograda poeta En Pau Piferrer las compará á hermosas perlas desenganxadas de la corona comtal (Vich).

Altre poeta la ha cantada també, permeteu que continuem algunes de sas hermosas estrofas.

Com lo lliri que ressalta
Dins jardí que mina 'l banya
Ets, Ausona, en la montanya
De las flors la mes gentil.

Tens rieras,
Torrenteras,
Que 't rodejan mes de mil.

Al entorn com colometas
Blanques cases seductoras,
Pobles, vilas, á tres horas
Que 't contemplan ab amor.

Linda plana
Que galana
Grat ostenta son verdor.

Tens al cim de cada serra
Blanca hermita encantadora;
En sa falda una pastora
Que vigila 'l remadet:

Sota d' ella,
¡Cosa bella!
Serpenteja un torrentet,

Tens frondosas montanyetas
Que coronan la planura,
Bell Montseny que en sa espessura
Dona abrích al bosquerol:

Prop tas portas
Ricas hortas,
Hont fa niu lo rossinyol.

III.

Lo ferro-carril de Granollers á S. Joan de las Abadessas ha sigut desde molt temps lo somni daurat de la ciutat de Vich. Per aixó celebrá ab grans festas y alegría la aprobación de dita vía feta per lo Govern en lo any 1856 y la adjudicació de la mateixa al Sr. Bengochea en 14 de Febrer de 1863.

Desd' aquella remota fetxa fins al dia 7 de Juliol de enguany ha suferit lo ferro-carril mil contrarietats y destorbs que la ciutat de Vich ha anat observant y sentint com se

senten las injurias del temps y 'l desvaneixement de las mes falagueras esperansas. Ha sufert ab los retardaments y se ha alegrat al ovirar als treballadors que ab sas escodas y parpals anavam obrint poch á poch, palm á palm la desitjada via; vejé després arribar grans barras de ferro que s'anavan afilarant, y formant dos rallas paralelas sobre las quals corrian mes tart vagons carregats d' objectes indicatius d' un próxim tráfeh y d' un gran moviment. Nostre estació ha sigut per llarch temps lo passeig ordinari de tota la gent desocupada y de quants buscant un descans á sas ocupacions han sortit á respirar l' ayre del camp. Cada millora ha sigut una alegría, cada objecte nou una esperansa, esperansa que finalment havem vist realisada, gracias á la perseverancia de la casa constructora, que á costa de molts sacrificis ha realisat nostre somni daurat y donará terme á una de las obras mes grandiosas y necessarias per la prosperitat de Catalunya y fins d' Espanya.

¡Gracias, donchs, siguian donadas á dita casa constructora! ¡gracias á nostre ex-diputat á corts En Félix Maciá y Bonaplata á quals gestions y ferma perseverancia debem aquesta millora! Y ara que 'm permetia dit senyor que li fassiam un prech, ben petit per cert, pero que li estimará lo autor de la *Historia de Vich*.

Respecte de algunas apreciaciones que haviam publicat en dita historia, nos fan algunas observacions lo il-lustrat escriptor públich en Joan Manyé y Flaquer, en contestació de las quals deyam lo dia 24 de Febrer de 1857, en lo *Diari de Barcelona*: «La ciutat que envia á totas parts fills treballadors que la donan á coneixer ab ventatje, y quals habitants tenen acreditada sa intel·ligencia y laboriositat» (paraulas de J. M. y F.) no menos que «sa aptitut per tota mena de traballs» desitja ab deliri desferse del cercol opressor que la restreny y empéndre un moviment de expansió que la fassa desenrotllar vistosa y gallarda al devant de las generacions esdevenidoras. Lo ferro-carril unit á las demás vias de comunicació dels demás pobles de la montanya, pot esser un dels principals agents que ajudin á lograr aquest benefici: per aixó lo veynat de Vich ha celebrat ab desusada alegría sa concessió y espera ab gran impaciencia oure lo primer xiulet de la máquina locomotora VICH, que ha de ressonar per tot l' àmbit de nostras comarcas.»

Demanem, donchs, à En Félix Macià y Bonaplata que bateje y pose en los costats de la millor locomotora que acaba de possehir, ab grossas lletras de llautó, lo nom de nostra benvolguda ciutat VICH, á fi de que pugam véure satisfets los desitxs expressats ja en 1857, y concloure aquest mal redactat article ab las mateixas paraulas ab que termenarem la polémica ab lo il·lustrat En Joan Manyé y Flaquer.

«Nosaltres, humils cronistas que havem sigut testimonis de sos sufriments y 'ls havem consignat en la historia, nos associem á la alegría general, y tindrem la més viva y cordial satisfacció, si un dia podem afegir un falaguer apéndice á nostra obra, que ha sigut tan mal compresa.»

Vich 16 Juliol de 1875.

JOAQUIM SALARICH.

PAS AL ART

Molt temps feya que tenia intenció de dir quatre paraules referents á una disposició del Concordat, pero sempre ocupacions personals me privavan de ferho. Mes ara que las oposicions á la plassa d' organista de la parroquia de Nostra Senyora de la Mercé han donat un poch que parlar, bó será que dongui llum sobre aytals oposicions fent sobresortir de passada alguns defectes que tindrian de desapareixer per sempre mes.

No han sigut ocultas, no, com deya un periódich d' aquesta ciutat. Si hagués estat en algunas esglesias, per no dir totes, hauria vist lo *cartell* ab las condicions que tenia de reunir l' opositor per pendre part en lo certámen.

Tot alentava á l' artista, tot estava dintre 'l terrenu musical menys una cosa qu' es: la imprescindible obligació d' estar ordenat *inter annum*.

Sabuda aqueixa Post-data, diguemho aixís, ¿hi ha res d' estrany que sols s' en presentés un y encara aquest capellá que te de edat xexanta y pico d' anys? ¿Qué té d' estrany que cap de nostres joves hi haja pres part per mes que se sentin ab sobradas forsas per sortir lluhidíssims d' unas oposicions com aquestas, si tenen un cercle de ferro que lliga las alas de sa inspiració? Mentres subsisteixi aquest acort en lo Concordat, serán las oposicions á las plassas d' organista raquíticas, sense cap interés per 'l públich y sens estímulo per la part artística.

Si es veritat que l' art no té patria, ¿tindrà, per desgracia, que vestir ab ropatge determinat? No, no, may. L' art es cosmopolita, es universal. Vinga d' allá hont vinga, mentres sia bó, per nosaltres mereix acceptarlo.

Y cuidado que al dir aixó no s' entengui es mon ánimo dir que ha sigut mal donada la plassa d' organista mes amunt dita: tot menys aixó.

Tocá un baix numerat ab molta exactitut, tocá despres un tros de música escrita baixantlo mitj «tó» á la segona

vegada. Féu un *pas* deixant sentir lo *seculorum* del tó en que versejava. La pessa de lluhiment fou molt bona per lo seu estil, pero, la veritat, que no agradá á tothom y, fins m' atreviria á dir, que ni al mateix mestre Calvó Puig lo deixá satisfet.

La música de vint anys enderrera no es la música d' ara, com tampoch ho es lo parlar, com tampoch ho es lo vestir. Avants sols s' anava á la esglesia per devoció fent l' orga una part molt petita. Ara l' orga es indispensable. Allá hont hi há un bon organista hi acut mes la gent. O sino provas. Vé 'l mes de María, ¿ahont hi há mes assistencia? No vuy dir l' esglesia perquè 's diria que ma ploma corra baix una pressió determinada. Emperó tampoch faltan organistas de tan poch gust que per la «elevació» tocan walsos y polkas que moguts mes aviat per 'l compliment que per altra cosa, tocan, per «ofertori», escenas del tot profanas.

Oh art musical religiós, com deus llensar llágrimas de dol al sentir tantas blasfemias!

Per esser un bon músich n' hi há prou en sapiguer comtrapunt y fuga, pero per esser un bon organista, se necessita, á mes de tot aixó, un inmens amor á l' art.

Jo he vist organista passar tot un dia provant y mes provant registres per fer una nova combinació y deixar l' orga sens haver lograt son intent, pero tornanthi un' altre volta, ó dos ó tres fins haverla trovada. Aixís se fan los bons organistas. Perque es molt fácil y trenca poch lo cap, tocar sempre *lleno*, *corneta*, *clarins* y *flautat*. Vol altres efectes, altres combinacions lo gust artístich.

Pera fer sentir una imitació del estil Gounod, viva representació de la música religiosa en el segle XIX, no es indispensable que sos ulls sols s' hajin endressat al cel, ni son cor sols á Dèu haje parlat y sas mans sols per elevarlo hajan servit.

Si voléu música purament religiosa, que fereixi directament lo cor, obriu de bat á bat las pesantas portas del temple; no volgau sapiguer lo nom del opositor; no li mireu lo trajo, no li miréu lo cap que si be no hi porta la corona de la divina gracia, pot portar en son front lo sajell del geni que també sab trobar melodías armónicas universals.

Lo segle XIX ab véu fórt crida: ¡avant! ¡pas á la llum!

A sa potentia véu desapareixen las tenebrosas sombras d'altres temps y que sols serveixen ara, pera entorpir lo pas del progrés en tots los rams de la civilitació moderna.

¡Pas al art! cridem nosaltres. Al art que portat en alas de la sagrada inspiració nos fa recorre mons ideals, mons plens de llum que guia nostre esperit y d'armonías que alenta nostra ánima. Al art que immortalisa á Mozart, Haydn y Beethoven y que corona de llorer la testa del immortal autor de Romeo y Julieta y de Mireya.

Seguíulo á éll, jovenalla ardida. No deixéu may de socabar los fonaments d' esta lley déspota y arbitraria y fundada sols per lo favoritisme, ja que ella es qui vos tanca ab fortas barras las portas del camp de la lluyta.

Tingáu á Gounod per mestre, joves que vocació teniu per á ser organistas; seguiu son istil que ell es la verdadera espressió de la música sacra y ab ell guanyaren la gloria de vostre nom.

Y vosaltres desconexedors de la verdadera música religiosa, seguiu á est aixam de novells artistas que sols esperan tindre ocassió de fervos sentir sa veu, y obrint l' orga, tingau los registres preparats, y escoltéu que ells fent sortir de las flautas inspiradas melodías, vos farán caure de genollons, plegar las mans, alzar la vista al cel y, voltada ab la essencia de la puresa, pujará á 'ls peus del Senyor *miseremini mei... miseremini mei.*

Barcelona 29 Juliol 75.

MODEST VIDAL.

HANS CHRISTIAN ANDERSEN

Al quatre d'agost pròxim passat morí en Rolighed (en la casa de camp del comerciant Melchior) prop de Kopenhage Hans Christian Andersen, poeta dinamarques, de qui 'ls qüentos han esdevingut bèns comuns de tots 'ls pobles cults. Quatre mesos avans celebrá ab honoríficas demostracions la setentena diada de son naixement vejent omplert á sa vellesa 'l desitj de ferse célebre que tingué quant noy, puig ha arribat á esserho universalment.

Nasqué 'l dos d'abril de 1805 en la ciutat d'Odense, capital de l'illa dinamarquesa de Fünen, essent fill únich d'un pobre sabater y d'una mare bondadosa que molt aviat va quedar viuda. Criat en la pobresa estava destinat per aprenent de sastre quant hagués sigut confirmat, mes se sentía ab vocació per altra cosa, volia ferse célebre encara que de son principi topés ab dificultats y pensava que del Teatre li pervindria la celebritat. Ab tretse thalers del Banch nacional, total de sas economías, 'l jovenet que havia crescut mes de lo que á sa edat corresponia, feu camí cap á Kopenhage, erá l'any 1819, y 's presentá al Director del Teatre real per representar durant la temporada d'hivern. No fòu admés, perque era massa desnarit. La fortuna 'l prengué llavors per 'l seu compte y l'hi procurá un protector, que l'enviá al Gymnás (Institut de 2.ª ensenyansa) y mes endevant l'hi conseguí una pensió del rey per fer sos estudis, á l'Universitat. Allí 'l seu talent natural s'obrí un camí libre: va despertarse 'l poeta. 'L primer ensaig que publicá en 1828 ab 'l títol de *Fussreise nach Amager*. (Viatje á peu cap á Amager), qüento satírich-humorístich, doná l'entonació de Bayron y de Heine per primera vegada á la literatura danesa y promptement s'aná propagant. Dos anys mes tart aparegueren sas poesías á las que uní després de poch un segon volúm. En un viatge, que fèu per aquesta época cap al Nort d'Alemania, conegué á Chamis-

so (1) en Berlin y á Tieck (2) en Dresde, que 'l recomanaren vivament á 'l poble aleman. 'L rey li concedí una pensió per viatjar, lo cual 'l posá en estat de visitar en 1833, la Fransa, la Suissa y l' Italia. Al tornar á sa patria escrigué l' *Improvisator, O. T. y Nur ein Geiger*, aixís com també alguns dramas.

L' estimació general de que era objecte no havia d'esser rosa sens espinas. La crítica l' atacá fortament y 'l mortificá en sa nerviosa ambició de gloria fins á tal punt, que 'ls metjes cregueren prudent prescriure l'hi que tornés á viatjar altre vegada. Era l' any 40 en que seguint 'l manament dels metjes, se 'n aná cap á Italia y després á l' Orient. Aquet viatge l' hi va provar. De retorn á sa patria mes tranquil y sossegat exposá sos recorts de viatge en lo *Eines Dichters Bazar* (Basar d' un poeta) y en lo *Bilderbuch ohne Bilder* (Llibre d' imatjes sens imatjes). Avans havia publicat *Märchen für Kinder* (Qüentos per criaturas) sens cridar l' atenció d' una manera especial, perque la major part dels qüentos eran coneguts y narrats per boca del poble. Quant 'l poeta comensá á crear per sa propia fantasia, y á contar aquellas veladas y bonicament picarescas historietas, que ara cercolan per tots 'ls paissos y son igualment entesas per tots 'ls pobles de la terra, es que havia trovat 'l camp propi de sa activitat. Quant la crítica malhumorada arronsava las espalllas sobre aquestas menudencias, 'ls cors infantils, tant joves com vells havian ben entés 'l tono plá, sensill y profund del autor. A cada diada de Nadal 'ls regalaba un nou quadern, que era tot una preciosa col·lecció en mans dels

(1) Adalbert von Chamisso ó propiament Lluís Carlos Adelaida de Chamisso de Boncourt, poeta aleman y naturalista, nasqué al 27 de Janer de 1781 en lo castell de Boncourt en la Champagne y morí al 21 d' agost de 1838. Emigrá ab sós pares á Berlin l' any 1790. Com á botánich prengué part en un viatge d' exploració de 1815 á 1848 en que doná la volta al mon y era dirigit per Otto de Kotzebue. Publicá varias obras y son qüento *Peter Schlemihl* ha sigut traduhit en moltes llenguas.

(2) Lluís Tieck, poeta y escriptor, nasqué á Berlin al 31 de maig de 1773, morí al 28 d' abril de 1853. Desde 1799 visqué á Jena hont s' uní ab 'ls germans Schlegel, ab Hardenberg, Fichte, Schelling y altres, passá á Italia en 1805, á París en 1817, á Londres en 1818 y després á Dresde hont fou nombrat conceller y també intendent del Teatre real. Desde 1841 visqué á Berlin. Trevallá ab igual éxit com á poeta, novelista y crítich.

afortunats lectors. Aixís com aquestos qüentos no's quedavan en sa casa, sino qu'anavan corrent per tot'l mon, aixís també'l seu autor estava casi sempre viatjant; desde 1844 á 1846 visqué en Alemania, la major part del temps á Berlin y Weimar; en 1846 per terça volta aná cap á Italia, en 1847 cap á Inglaterra, en 1849 cap á Suecia. En Italia tingué principi *Das Märchen meines Lebens* ('L qüento de ma vida); en 1848 aparequé la novela *Die zwei Baronessen* (Las dos baronesas), y l'epopeya mítica *Ahasver*; en 1851 *Reisekizzen aus Schweden* (Bosqueigs de viatge en Suecia); en 1855 sa autobiografia; en 1857 la novela *Sein oder Nichtsein* (Esser ó no esser), y desde 1858 fins á 1861 en quatre petits volúms *Neue Märchen und Historien* (Nous qüentos é historias). Després de déu anys de haver fixat son domicili's despertá en ell altre vegada'l gust de viatjar. Per quarta volta visitá l'Italia en 1861, y l'Espanya y l'África en 1862. Per aquest temps comensá á molestarlo una afecció nerviosa; l'any passat encara va fer l'últim viatge de recreo á Alemania. La colecció de sas obras aparequé en Kopenhage en 23 volúms (1853-62); la alemana que ell mateix havia corregit se conté en 50 volums (Leipzig 1853-72). Al onse d'agost passat tingué lloch l'enterro de las despullas mortals del poeta. Anavan derrera de l'ataut seguint'l dol'l rey y'l príncep de la corona, 'ls embaixadors de Suecia y d'Inglaterra, 'ls alts magistrats, 'ls representants de las arts y de las ciencias y molts cotxos de ciutadans. La reina va enviar per posarla á l'ataut una corona de llor voltada de lliris y la societat d'escriptors de Berlin *Berliner Presse* també regalá un altra corona de llor, en la que hi havia un liás blanch ab aquesta inscripció:

*Du bist nicht todt: schloss auch Dein Auge sich,
Im Kindesherzen lebst Du ewiglich!* (1).

W.***

(1) «No has mort: se tancaren tos ulls,
En lo cor dels noys vius eternament.»

AL DEU DE LES ARMADES

Poesía premiada en lo Concours de la *Société pour l' Étude des Langues romanes* lo any 1875.

Ab l'ardidesa que humiliat s' aixeca
Mortal lo cor de qui ton Nom adora,
Pobre fill teu,
Eix foch rodant-encés del throne 'l seca,
D' ests serafins l' amor lo cor acora,
Mon Senyor Dèu.

Durará molt ta ira?... Jo de rassa
Vench expedit: si cástich n' es la guerra
Del qui pecá,
Dignesme qué haig de fer? Aci la massa,
Aci la Creu; cathólica es ma terra;
Sum Cathalá.

Si haig de lluytar, jo lluytaré ab l' ajuda
Del Salvador del poble Israélita
Pel Regne etern.
Del qui 's diu qu' Es y estat y may no's muda,
Te de la mort les claus, dels cels que habita
Y del infern.

«Ell lluytará ab nosaltres» la fé em vala,
Ab son senyal prou saben com s'hi lluyta
Los Cathalans;
Tota l' Espanya seguirá fent gala
De sa grandesa: si «Al Alarb» acuyta
Ja era á les mans.

De gestes de prodigi permetere
Gloriós lo rendiment ¡teua la gloria!
De la rahó,
Assi en la nua espasa tant jo esperè
Com en lo cor en Dèu y haurá victoria
Nostre penó.

Tres voltes arborat lo travessavas,
Oh toledá Archebisbe, al que hi brodaren

Vermella Creu

Pel llarch de la batalla de «Las Navas»:
Tres voltes lliure als darts, sols s'hi clauaren
Del pal arreu.

Clavijo y Merida: al llumenós prompte
Lo Apóstol fill del tro guiáus, l' espasa
Roija de sanch,

Dos cavallers esprits dels Maurs dan compte.
La victoria á Simancas dants á casa,
Lla 'l Soldat Sanct.

Dels cims als valls de Ausena 'l Rey devalla
Comanát que s' hauria á Covadonga,
Al camp vensut

Ja les sagetes tórnanse ab la malla.
Dels sagetans, pinthi un Lleó, n' allonga
Baltech lo escut.

Nostre sanct Jordi ens ajudá á Valencia
Y la Creu dels Cathólics pren Granada
Lluent' al Cel,

Mostras, gran Dèu ¡Tu sol gran! l' assistencia
En lo combat: ah! encar una vegada
Lluyta pel feel.

Tos enemichs s' aduhen la venjansa
Dant al feel bras divina fortaleza

Tu lo esforsat,
Tes maravelles canten t' alabansa,
Dèu sol lo bo, immortal, de rigidesa
Mas Dèu irat.

Bregue la bestia enllá perque passible
Lo Redemit adoració li fasse

A Heracli 'l Sol,
Sol Dèu totpoderós dins lo impossible
Pot que la Creu com l' Arca la mar passe
Ab ton estol.

En aquell temps Tu, contra 'ls Chananeus,
Fins les estrelles posas en batalla
Del firmament

Y disparares contra 'ls Amorrheus
Pluja de pedra seca per metralla
Los llamps y 'l vent;

Tu, qui gitant espasa matadora
Ques maten fas en mig del Medianita
Los esquadrons,

Altra farás «legió fulminadora»
O les xurriaques cayguen d' altre Scita
So'ls gamfanons.

Ara adormit á est poble que contemples
Des dalt ton throne inmens de infinits astres
«Alsat» diuslí:
«Alsats vostres banderes que d' exemples
Prou n' heu rebuts; via fora á llurs rastres:
No 's jau ací.»

Ta veu desperta al ferre al qui s' hi aferra
Qui deslliurar sabere en Alemanya
L' Emperatriu,
Quis conquestaren berberesca terra
Y les Mallorques, feren la campanya,
Qual recort viu,

Per ton Sepulcre de la Terra-Sancta
Ab gran colp d' ells, lo Compte y En Godofre
Lo de Billó;
Ta gloria com ton poble ací baix canta
Prega la teua, quan les armes t' ofre,
Benedicció.

Si dels Romans lo sceptre combateren
Y fins á Murcia conquistar anaren
Terres endins,
Tu sabs, Senyor, si les banderes eren
De nostres quatre Barres que aterraren
Als Sarrahins.

Fos de batalla en mar que retentia
Dels segles en la nit per maravella,
Combat naval
M' aparegué en galees; qui n' eixia
Enlayravas com ánima á la estrella
Matutinal.

De la Ciutat de Dèu och la campana!...
Jo lluytaré pel Regne de justicia
Y de Perdó,
Per la Creu lluytaré, la Sobirana
Qu' aduins d' un cautiveri de perdicia
La Redempció.

Ab fé, virtut, valor, perseveransa
Com servent teu, com digne net dels avis
Jo lluytaré
Contra 'ls sciens apóstols de ignoransa

Y la mentida, contra tants d'agravis
Fets á la Fe,

Contra la mes greujada tiranía
De stulta folla qui ab sciéncia nega
De igualatat,
Contra models y mestres de anarquía
Salvatge y barbara que ab sanch ja rega
La iniquitat.

Guardes entorn la pátria y sols es guarda,
Res qu' era abans, gelat materialisme
Sens una Lley,
Desbarrament social que fa basarda,
D' homens cegats quis gitan á un abisme
Sens Dèu ni Rey,

Guardas un Cesar superbiós deixeble
De intrus Weishaupt en guerra ab lo Vicari
De Jesu-Christ,
Degenerades rasses d' esprit feble
Moribundes vensudes ab desvari
Joyós y trist,

De Ministres de Pau adintre reixes
Si no acoltellejats al Sacrifici,
Guard del Senyor
Les Verges consagrades que alsan queixes
Llunyes del claustre, guard dolors sens vici,
Plers sens amor;

Ferma lo Temple dansa y espectacle
Sems les sacres Imatges s' enderrocan
L' orga sonant,
N' es profanada l' ara al tabernacle,
Fills de Isaurich les vases sagrats tocan,
Ombra d' Adrian

Dessobre runes bastia Elia novella
Y en lo Sepulcre, Bethlem y al Calvari
Deus erigeix!
Senyor! Senyor! s'obert' altra cibella?
O quin ángel la trompa va á sonarhi?
Quel temps fineix?...

«Lo poble qui la Lley Sinaica abjure»
Ja en ton Nom los Profetas li anunciaren
A nostra etat:
«Adorará á Astarthé, Moloch, Mercure,
Y ell perdrá bèns y l' honra que li daren
Y llibertat.»

Ah, pobres, si ve'l Many, ídols de inercia!
Mireu, adoreuli al Labar postremnos
De Constantí.

Rassa enemiga: al llum dels Reys de Persia
T' aterrarém. Firám! mes defensemnos
Al camp Llatí.

Veig ja omplenant ta gloria cels y terra,
Sanct sometent, de celestial centura

Veig: via sus!

Causa es del Dèu de les armades ¡Guerra!
Sacre-Cor val: et te ma embrassadura,
Cor de Jesus.

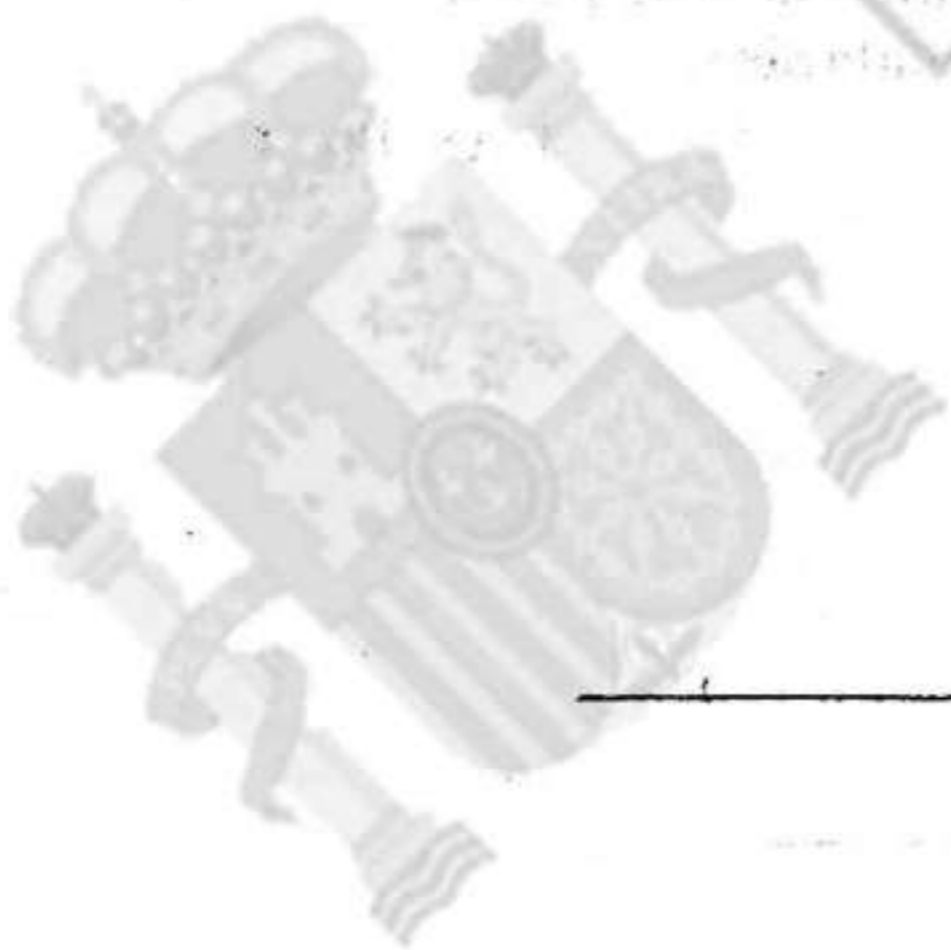
Cant jo Studita armifer t' alabansa,
A Tu y á la Verge Sancta Maria

Belicorós

Ja em coman per la Benaventuransa:
Tota la gloria dada al Senyor sia
Y á mi 'l repós.

LLORENS DE CABANYES.

1872.

NO MATARÁS

(A MON AMICH EN VICENS ARTEAGA.)

Alsant un Crist, reverent,
Diu lo confés al pacient
Ensemps que 'l butxí s' enfeyna
Untant 'ls cargols de la eyna
Pera sortí be del pas:
Recordat que 's de Dèu lo manament
«No matarás».

Y mentres la má del hom
Don' á 'l eyna l' últim tom;
Mentres fina 'l delincuent
Entre 'l burgit de la gent
Qu' enrotlla 'l fúnebre pas.
Ressona del confés la veu potent:
«No matarás».

JOAN PONS.

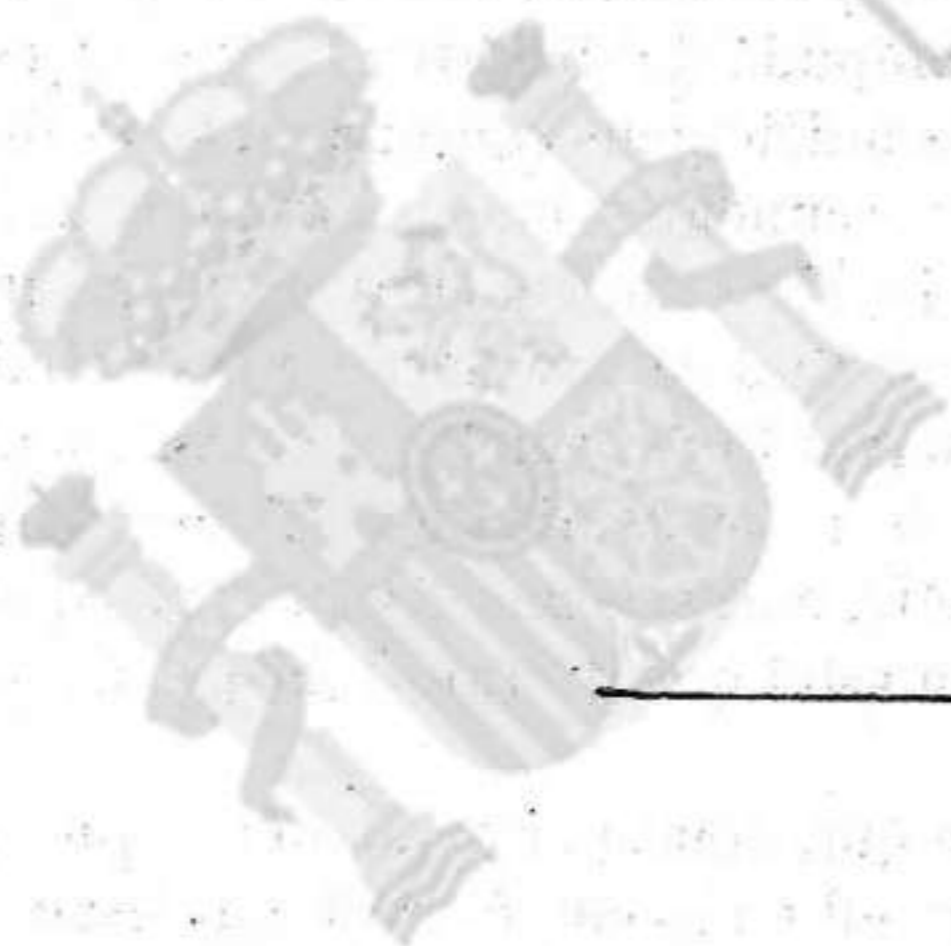
LA CORONA DE ROSAS

La nit que á son aymador
Al castell va doná entrada
Son virginal front cenyia
Corona de rosas blancas.

Lo dia que 'l mon deixá
Se veyá sobre la caixa
La corona d' aquell vespre
Ab las rosas desfulladas!

16 Juny 1873.

ROSSENDO ARUS Y ARDERIU.

BIBLIOGRAFIA

«Comision de monumentos históricos y artísticos de la provincia de Gerona.—*Breve Reseña del resultado de la visita al Real Monasterio de Santa Maria de Ripoll*, escrita y presentada á la misma por el vocal delegado D. José M. Pellicer y Pagés.—Gerona: Imprenta y libreria de Vicente Dorca, 1875.»—Un quadern de 39 págs. ab una lámina.

Ensempls qu' animats del major agrañiment, lliurém albará de rebuda á la predita Comissió de monuments històrichs y artístichs de la provincia de Gerona, d' un exemplar del opúscul dalt intitulat, que ha tingut la complacencia de remétrens, aprofitém aquesta ocasió, sens deixar la ploma, pera donarne compte á nostres lectors.

Tots recordarán qu' en lo primer certámen de la «*Asociacion literaria de Gerona*» celebrat en 1872, guanyá altra dels premis oferts, lo nomenat D. Joseph M. Pellicer y Pagés, per una *Memoria* descriptiva del célebre Monastir de Ripoll, demostrant en tota ella una pacient investigació històrica no interrompuda desde llarch temps, un estudi detingut del monument y una erudició gens comuna, si he es de dir qu' en algun punt mes ó menys secundari, com á obra humana, deixava un xich que desitjar (1). La obra fou generalment ben rebuda, lo premi se considerá justament adjudicat y ahora que s' admirava aquest trevall ab que 's feu coneixer lo Senyor Pellicer, valguentli lo títol d' individuo corresponent de l' Academia de l' Historia, aplaudia tot bon catalá rublert de digne entussiasme, l' amor patri que respiravan totas sas planas, com á estel que dreturá l' inspirada pensa del autor.

Aquest mateix es, donchs, lo qui, guiat per aytal amor, que molts ténen en los llavis y pòchs com ell en lo còr, fa poch ha desafiat ab negadament divers perills é incomoditats, pera lograr, com ha obtingut, que cessás la profanació del tan venerable Monastir de Ripoll y

(1) En honra á la veritat y á la justicia manifestarém qu' en una discussió crítica sostinguda en certa societat literaria d' esta Ciutat, al temps de la publicació de la *Memoria*, prenguerem la paraula pera defensar al Sr. Pellicer de la ferma diatriba ab que, per rahó de dit treball, l' acometé un quasi compatrici seu, fill també de la provincia de Gerona, fundantnos en lo pur amor á la terra de que 'l considerabam animat, pero també denunciarem los aludits defectes, puig altre cosa no consentía la ingenuitat de nostre carácter.

se retornás á dita Comissió de monuments de la provincia, deixant de pertanyer eix antich casal, ahont se agombolaren la pau y la caritat, á cap d' aquellas hosts de fills de la guerra que matan ab lo bull de llurs passions, los mes bells recorts de la finada vida de nostres besavis.

En lo §. I. de la sua *Ressenya* explica dit Senyor las gestions practicadas personalment á dit efecte, devant lo vice-president de la Diputació carlista y los plausibles resultats d' ellas. Dona, després, en lo II. una ideya general dels sepulcres de Prínceps catalans soterrats á Ripoll, quals restos urgeix recullir, servintli de brújula pera obtenir la certesa de l' existencia dels mes principals uns dístichs llatins del gran abat Oliva, continguts en cert necrologi comensat en lo segle X y una nota marginal deguda á algun piadós monjo, que detingudament examina y traduheix. Relata en lo III las investigacions y estudis especials que feu en lo mateix sentit sobre la tomba den Guifre *lo pelós*, (mijansant lo qu' apar en dit necrologi aixis com en martirologi dels segles X al XI) y ha portat á bon terme, segons se despren del párrafo IV. en lo qual descriu la felis troballa que realisá junt ab lo metje D. Joseph Ragner y á presencia del Notari de la vila de Ripoll, Agustí Caballeria, de la tomba bisoma d' aquell Comte de Barcelona, ahont hi reposaban sas despullas y las de son primogénit Rodulfo, bisbe d' Urgell. Exhumadas é inventariadas ab singular cuidado é inteligencia per lo esmentat facultatiu, foren interinament depositadas en dos caixetas, esperant sens dupte lo plausible dia en que oberta al culto l' iglesia del Monastir, sian eixas y quantas mes se recullin, degudament col·locadas en lloch sagrat, al mateix temps que conservat ab gran zel aquell cenobi per los ripollesos, ja quels nets agrahits, deuen sempre tenir á grandíssima honra, perpetuar los monuments, que parlan eloqüentment de nostres ilustres progenitors, á la generacions esdevenidoras.

Los dos últims apartats de la *Ressenya*, si be digressius, son á nostre entendre, los que mes interés despertan al historiador, acabant de completar lo un curiós apéndix de quatre documents justificatius, ço es, dos comunicacions oficials, l' inventari dels restos existents de las ossas den Guifre y den Rodulfo (2), y l' acta notarial qu' al efecte s' estengué. Una lámina-dissenyo de la referida tomba bisoma, termina lo quatern, del qual voldriam transcriure algun fragment, encara que no fos sino dels dos derrers documents pera cabal coneixensa dels lectors de LA RENAXENSA, empero traspassariam excessi-

(1) ¡Quan estrany es qu' en los sepulcres d' un comte-rey y d' un bisbe, no s' hi encontrassen á mes dels ossos, sino algun bossí de las vestiduras que judiquém consumidas, al menys alguna espasa ó diadema, algun báculo ó anell, algun objecte, en fí, que certifiqués plenament tan curiosa troballa!

vament los límits d' est article, breu per sa naturalesa. Finirémlo prestament, felicitant, ab tot l' entussiasme que 'ns inspira l' amor á Catalunya, al ilustrat escriptor Sr. Pellicer y á la digníssima Comisió de monuments històrichs y artístichs de la provincia de Gerona, per lo lloable zel d' abdos en conservar una de las primeras glorias històricas y artísticas de nostra mare patria, la qual els hi quedarà eternament reconeguda.

A. BALAGUER.

JOCHS FLORALS DE BARCELONA 1875.

II.

Poesias líricas y morals.

La idea general de certámen conté en si la de deber en los cridats á dirimirlo, de atendre en cada un dels objectes entre que versa, de qualsevol especie sian, á duas condicions de bondat, una absoluta, altra relativa. No basta 'l que sobre tots se 'n destaque un com á millor, per á concedirli 'l premi; que si aixís fos, podrian, en poesia, obtenirlo *La historia del assassinat del estorer*, per exemple, y en pintura, un quadro d' aquell Apeles que 's prometia fer un Sant Antoni de sa figura si li surtia ab barbas y si no una Puríssima; no basta, dich, sino que es precís que, apart d' aquesta preeminencia relativa, tinga la preeminencia independent del coteig, responga y consone ab aquell tipo que en la ment del examinant viu com á terme de comparació intuitiu, tipo de formas massa aéreas y contorns massa en bocet per á poguer ser realisat, pero que ab la forsa del gust aquilatat en l' estudi s' imposa com á lley al criteri individual, convertit en un d' aquells cristalls que contorcen y deforman la fesomia com si, tantcant en sas facetas la bellesa essencial y verdadera, ja que no poden ferla visible, mostressen al menos lo que dista d' ella la bellesa parcial que se subjecta á sa reproducció reflexiva.

Per á fer, donchs, un estudi complet y conciensut de las composicions premiadas en lo certámen derrer dels Jochs Florals, convindria poderlas examinar baix aquella doble fase y tenir á la vista las que á ellas foren posposadas: com aquí, empero, no 's tracta de residenciar los judicis literaris del Consistori, sino de indicar, segons la propia manera de concebir lo terme de comparació y á la llum mes ó menos radiosa del gust propi, si las escullidas tenen la talla necessaria per á encabirse sense que 'l hi vinga ample, en lo lloch que 'ls hi senyalá dit Consistori, no ha de fer gran falta la de la apreciació comparativa ab las que han quedat encarpetadas en l' arxiu dels Jochs, apreciació que per altra banda havia de ser de poch interés per á la majoría dels lectors.

Tenim formada una tant alta idea dels premis que s' adjudican anyalment en la festa del primer diumenge de Maig, voldriam veurels tant realsats y que hi anés anexa á favor del poeta una tant merescuda gloria de tal, que si 'l nostre desitj fos ley, hauria quasi d' atenye 'l límit de la perfecció possible la composició que á tal alçada deixessem enfilat; puig preferíriam que quedessen inadjudicadas las joyas, á ferlas guasardó d' inspiracions migradas y travallosas per mes que, aixís y tot, se surtissen ó aparentessen surtirse de la adózenada esfera de lo vulgar. Poesía agraciada ab premi, en la accepció restricta d' aquest mot, hauria de reunir en brillant consorci tanta novetat en lo pensament capital, tanta originalitat en la trama, en lo desenrotllament y en la consumació, tanta riquesa en las imatges, tant caràcter per fi, en lo conjunt y en los detalls fins los mes mínims, que fós en son género una veritable obra mestra, obra que la literatura pogués presentar com á model no transitori, y que constituís per á ella y per al poeta que tant brillant inspiració hagués sentit, una gloria que ni l' Aristarch mes exigent pogués entelar ab l' alé de sos análisis, ni l' ignorant mes ignorant desconeixe per la obtusió de sas facultats perceptivas. En lo que pertoca als accéssits, allí 'l camp mes ample; allí distincions á favor de la perfecció parcial, en lo pensament, en la forma, en la intenció, fins, si cab, en la dicció exclusiva.

Sentat aquest precedent, lo lector no se sorprendrá de la severitat que tal vegada distingisca en algun punt al present estudi crítich, que, certament, com mes s' eleva 'l tó, mes difícil es que la veu humana arrive a emitir la nota, y mes difícil que, un cop emesa, la sostingue sense esforços ni violencia.

Si á la llum de semblant criteri examinem la *Cansó dels aucells*, de D. Frederich Soler, flor natural en la colecció que venim examinant, podem afirmar sense vacilació que no s' acostá de tros á lo que hauria de ser per á ocupar ab justicia 'l lloch que ocupa.

De la lectura de la *Cansó* 's despren que son objecte primordial es contar la historia dels infortunats amors *de una donzella y un bell galan* á qui un mal fat separa, arrastrantlo á ell á un camp de batalla hont mor, y á ella *sota d' un sálzer d' un monestir*, que sent lo derrer suspir de sa agonía y veu exhalar-se de sas marcidas despullas l' ànima enamorada, que fuig al cel á juntarse ab son anyorat amich. Fins aquí la inventiva del autor ha hagut de esforçosarse poch, ni pot reivindicar com á mérit imputable l' aroma de trista tendresa que escampa producte quasi inconscient la relació de tant poética historia, y que constituheix lo mellor encís de la balada. Si en lo teixit de la faula no hi ha novetat, no succeheix altre tant en la manera de presentarla, en la ideació d' aquella escena de despedida que *prop de la platja, ans que la lluna sortís del mar*, te lloch entre l' oronel y 'ls demés aucells, poch moments avans de la partida del primer

en busca de climas més suaus de primavera; despedida en que 's conta la relatada historia y altres, totes tristes, *cap d'alegría*. La escena es delicada, tendra, ben sentida.

¿Ni qué més oportú entre aquelles amables criatures de la naturalesa que passen la vida volant, cantant y estimant, que 'l recordar l'epissodi tristíssim d'uns amors desgraciats de que han sigut testimoni, apoteosis d'un dels sentiments més purs y més en harmonía ab lo poétich paper que representan aquells sers en la naturalesa, y fins, si cab, ab las ideas ó disposició d'ánim que havian de sentir al despedirse de son company, tal com los pinta 'l poeta? En aquest punt no hem de retallar las alabansas que aquest mereix, ni retreure algun levíssim defecte que una crítica mesquina pogués trovar tildable en lo que especta á la elecció dels distints interlocutors en aquella poética despedida, defecte que podria ser fill d'un descuyt coherent en l'autor, qui, enamorat de la idea, está en lo posible que no atinés en la conveniencia d'arrodonir per complet los distints detalls que havian de contribuir á darli forma. Si fins aquí, partint de la base de que dita idea es nova oblidant que, baix cert punt de vista, podria ella considerarse no més que com agrupació baix un plan preconcebut, d'una série de personificacions freqüents en la poesia, y sobre tot en la amorosa, en la qual ja de molt antich fan gran paper aucells de tota mena, si fins aquí, afegim, hem encomiat ab entussiasme la *Cansó*, no podem seguir fent igual en quant á la forma estrínseca de la mateixa. La combinació métrica de las estrofas es nova y pintoresca, y las consonancias dels catorze versos de cinch sílabas de que 's compon cada una donan á la frase una cadencia que sona agradablement á la orella, contribuhint al efecte total: lo llenguatge, apart de poquíssimas construccions irregulars que poden admetres com á llicencias poéticas, té naturalitat y fluhidesa; pero, en cambi, hi ha un defecte que no podem passar per alt, y es la disposició artificiosa y sempre consemblant de totes y de cada una de las estrofas de la composició. Cert que l'artifici existeix indefectiblement en tota obra d'art, pero es precis que no aparezca á fora baix pena d'enlletjirla, com es lleig veure apareixer per entre 'l boix que tapissa 'ls pilans de un arch triomfal, las descarnadas fustas que forman l'armatoste interior que 'l sustenta. En Soler, ó per una desviació,—per á nosaltres ho es—de son gust, que 'l porta á enamorar-se de lo treballat, de lo ingenió, ó per la facilitat en versificar que l'empeny á aixecar barreras á son pas á fi de lluhir sa agilitat en saltarlas, propendeix no pocas vegadas á aquesta ingeniositat y artifici en la estructura, que s' seduheixen de primer moment perque representan una dificultat vensuda, disgustan tot seguit no bé un s'adona de que la dificultat hi es perque l'autor ha volgut que hi fos, no perque las exigencias de la obra la fessen inevitable. Aquella simetria sempre igual, en la contextura

dels que podriam dir parlaments de cada un dels actors de son bell quadro, aquella identitat de formas que las fa semblar com buydadas en un sol motllo y sols divergents en lo matís mes ó menos pujat de son color, aquella repetició d' una mateixa idea y fins d' uns mateixos termes al final de cada posada, cosas totas propias d' una poesia festiva, traheixen massa l' estudi ab que han sigut elaboradas, y dissonan en la marxa de la composició, aminorant la impresió que 'l poeta vol produhir ab sa faula, ofegada ó refredada al menos per la falta d' abandonament, d' espontaneitat que porta en sí semblant disposició estrófica.

Difícil ha de ser fixar lo verdader objectiu que 's proposá 'l Rey Salomó al compondre la admirable inspiració que ab lo títol de *Canticum canticorum* figura com á únich exemplar en aquella antiquíssima toya literaria que s' anomena Vell Testament, manifestació originalment sublime del geni lírich que distingia als nets de Moisés. ¿Fou un cant profá, ó bé un cant religiós y profétich? No serem nosaltres qui optem per un dels dos extrems d' una manera categórica, per mes que, al considerar que fins en las pocas produccions hebreas del tot ajenas á la religió hi estampa aquesta mes ó menos marcat son peculiar segell, nos inclinem á favor de lo primer, es á dir, á creure que en lo Cántich dels cántichs lo primordial es lo profá, y lo accidental aquell iluminat misticisme que 's deixa entreveure á cada pas en la execució: dualisme de caràcter que podrian haver contribuít á engendrar, apart dels exemples literaris en que havia format son gust, l' orgull y amor propi del autor y, com á corolari d' aquests, lo desitj d' engrandir las proporcions d' aquella Sulamith, pseudónim tal vegada mes ó menos pretensió d' alguna de las seixanta reynas, vuytanta concubinas *et infiniti numeri adolescentularum*, com deya ell, ab que distreya sos ocis l' egregi y no gens esquerp fundador del temple de Jerusalem.

Empero, sia com se vulga, creyem que ni avans ni ara, y molt menos ara que avans, ha de ser per á la major part dels lectors gran focu d' efusions religiosas la pintura que s' hi fa d' aquella intensa passió que atravessa á salts repetits desde la terra al cel y desde 'l cel á la terra, y que participa á la hora de las contorsions nerviosas del amor mes sensual y fins mes lasciu, y dels pudorosos deliquis d' un ideal enamorament que té son centre d' acció en l' ardor de las facultats mes purament afectivas de la ánima.

Aixó en quant al original, hont la mateixa incoherencia y vaguetat que resultan de la intervenció activa y capritxosament alternada del *amat* y de la *amada*, la ausencia d' un plan regular y lógich en lo desenrotllament, y us de certas figuras, tant de dicció com de pensament, raras, estravagants é incompatibles ab lo geni de la poesia moderna, contribuheixen tal vegada á modificar la impresió eminentment profana que en sa essencia tendeix á produhir, y á al-

terar'als nostres ulls la veritable é inicial naturalesa d' aquella expansió lírica; que si d' aquí descendim á la imitació que 'n vulga fer un poeta modern, qui, per las distintas exigencias de la Musa regnant, se veu privat d' aquells recursos, es á dir, té de regularisar y afitar ab mes precisió son plan y té de rebujar certs ornaments retórichs substituhintlos per altres mes en armonia ab lo gust vigent, haurem de convenir per forsa en que, una de dos, ó careix la imitació d' aquell rich aroma que del original s' exhala, y 's converteix en un cant fret de mes ó menos sabor religiós, ó bé té de renunciar á ser un símbol místich per á reduhirse als límits mes modestos de poesia erótica. Llevat d' aixó, 'l *Canticum canticorum* no pot fer á nostre entendre sino suministrar, y encara, prévia elecció feta ab una extraordinaria seyeritat de criteri, algunas imatges y comparacions ab que embellir una homilía en lo púlpit d' una iglesia cristiana. La rahó repugna, en lo temps present, á concedirli cap altre ministeri religiós.

Del defecte enunciat adoleix lo *Cant de Salomó* ab que 'l conegut poeta de Figueras, D. Anicet de Pagés conquerí en los derrers Jochs Florals lo premi de Fe, ó sia la viola d' or. Lo *Cant de Salomó* es una composició eminentment erótica, apassionada con una inspiració de Byron, sensual com una escena del Tasso, poética com un idili de Teócrit ó una égloga pastoral de Virgili; tot, tot, menos una poesia, per la via del símbol, religiosa. En va 'l poeta per á dár semblant caràcter á sa brillant inspiració clou lo cant del rey sabi ab un comentari explicatiu del simbolisme resident en los amors d'aquest ab la pastora, en va escriu las sis derreras estrofas del cant, ornantlas ab las galas de sa imaginació viva, per á desvaneixe la impresió primera: las tintas ab que está pintada la escena que la produhí son massa calentas per á lograrho: ella es massa profunda y massa *pàgana*, si cab dirho, per á pretendre despres ab esperansas d' éxit borrarla y convénce al lector de que aquell rey es Deu ó Jesucrist, aquella pastora tant volguda, la Iglesia, y aquella cabanya hont s' executa la lasciva escena de passió entre l' un y l' altra, la futura *cabanya payral de tots los homes*. En lo *Cant de Salomó* ó hi sobra la meytat segona, ó hi sobra la meytat primera; la una y la altra son entre sí incompatibles, defecte inevitable en que havia d' incorre qui, impresionat per la lectura del *Canticum canticorum*, pretengué, no imitarlo ni parafrasejarlo, que ni imitació ni paráfrasis es del mateix, com sembla pretendre la Memoria del secretari, la poesia en cuestió sino inspirarse en ell, aprofitar los elements poétichs de que está saturat y escriure ab semblant base una composició de gust y estil modern, que s' adaptés á las exigencias de la moderna poesia, tant incompatible ab la disposició y caràcter d' aquella admirabilíssima inspiració hebrea.

- La representació de lo ideal per medi de lo corporal, aprofitant los

punts de contacte que entre l' un y l' altre existescan, es la fórmula del procediment poétich, com la idealisació de lo material dintre de certs límits es la fórmula de la poesia. La alegoria y la personificació son per aixó mateix recursos de que frecuentment usa 'l poeta. Si personificar á Jesucrist en un amant lúbrich y á la Iglesia en una des- envolta pastora es inconvenient y forsat, per la antinomia irresolu- ble dels dos estrems, no ha de ser tal, com no ho es, la personifi- cació de la fantasía, d' aquesta facultat creadora que palpita en lo cervell humá y es la manifestació mes gráfica de la espiritualitat de sas facultats intellectivas, en una dona, en una ardent enamorada que acut á las citas de mitja nit que li dona 'l poeta y, abessantse ab ell, ab dós s' enlayran

camí del cel, vers la bellesa ignota

bons cavallers en un corcell que bota

y que renilla y trota

sentint lo frech d' uns esperons de foch.

Tal es la sustancia de la poesia d' aquell títol, *Fantasía*, ab que Sr. Reventós conseguí 'l primer accésit á la Flor natural. Per á dar una idea al lector de sas qualitats literarias, nos bastará reproduhir los termes en que consigna 'l judici format d' ella, per boca del Se- cretari, lo Consistori que la premiá. Sa elevada concepció, diu aquest, la originalitat de moltes de sas imatges per mes que sia de planye que no totas unescan á lo atrevit de son vol la escrupulositat de la sua exactitut, son to sostingut sempre y la destresa del poeta en encadenar ab los encisos de la descripció 'ls esbarjos lírichs de son cor, son las rahons que pledejaren á favor seu, ab éxit, per á que li fos adjudicat lo citat primer accésit. Deplorem que 'l natural desitj d' abreviar sa relació crítica privés al autor del precedent judici de concretar mes lo cárrech d' inexactitut en las imatges que fa al poeta: nosaltres no hem sabut veurel fundat, si bé que aquesta divergencia pot ser filla de una noció diferenta que tinguem de la latitut que pot concedirse á aquella figura retórica. Aixís, nos atenim únicament á lo del atreviment en son vol, que, cert, atrevidas son á la par que bri- llants, imatjes com las de

'l Simoun redreçantse

igual que una serpent, en lo desert:

la mar ab sa plana crestallina

y l' ona que hi camina

com trista imatge del juhe u errant:

y las que engalanan l' estrofa final, que es d' una suavitat encisadora:

Posa en mos llabis sempre aquella bresca
que 'm va adormint suau;
fes sempre la ramor de palmes fresca
que 'm diu que quan finesca
á la ombra d' un llorer trobaré pau.

Per sas imatjes, per sos pensaments, per la unitat no-interrumpuda de son to y per son acert en la imitació d' altrás poesías de ben catalana escola, com diu la citada *Memoria*, meresqué 'l segon accésit á la *Flor natural* la poesia del Sr. Coca y Collado, *De sol á sol*. Son mérit, mes que de conjunt por dirse que es de detalls, y, certament, alguns n' hi ha, en especial en la segona part, que avaloran notablement la composició. Per via d' exemple y per á dar al lector que no la conega alguna mostra de la poesia del Sr. Coca, citemne algun fragment, escullit al atzar.

De prop meu miro la ditxa
com un sol encés y clar;
mes quan vaig per acostarmhi
se 'm posa un núvol devant.

La fel que he beguda es tanta
que ni 'l gust trovo ja amarch,
fins la fel té sa dolcesa
si 'l cor s' hi va acostumant....

Mon pit apar una cova
hont son niu las serps hi fan,
y per criar las petitas
xuclan las grossas ma sanch...

Primavera de ma vida,
primavera que te 'n vas,
pels pochos jorns que t' he tinguda
prou que 't ploraré molts anys.

No 's queixará 'l Deuhet arquer de que no 's pagués tribut á sas aras en lo certámen literari últim: á la vista tenim una altra composició que ab lo títol d' *Amor* apareix suscrita per D. Jascinto Torres y Reyató, y obtingué 'l segon accésit al premi de *Fé* (!). No s' assombre 'l lector del precedent paréntesis, que mes nos assombrem nosaltres al veure classificada com á poesia religiosa ó moral á una poesia que sols recorrent una trajectoria endiablament parabólica pot rebassar los límits racionals d' aquells géneros. Si duas ó tres alusions incidentals al Amor *abstracte* que gravita cap á Deu, si la impresió de cert caràcter idílich á la pintura de la vida que ab sa estimada anhela fer lo poeta, bastan pera calificar de religiosa una composició destinada á cantar al amor *en concret*, confessem paladinament que en lo mon literari actual no existeix la irreligiositat que molts suposan, puig admesa semblant regla d' apreciació, no hi ha poeta dels qui escriuhen d' amor—y no hi ha qui se 'n descuide—que no tinga pleníssima opció á una cadira en lo Paraninf celestial, al costat dels mes macerats anacoretas.

Per lo demés, la poesia del Sr. Torres té qualitats recomanables de forma, de las quals podrá dar una petita idea la cita del parell d' estrofas que á continuació transcribim.

De la nit la regina

lo nostre apartat niu vetllará muda:

veurémla que camina

com verge desvalguda
que anyora amors y va pel cel perduda
Y contarém la vida
per los viatges anyals de la aureneta;
pel temps que en la florida
vorera del riu quieta
lo rossinyol festeja á sa aymadeta.

La única poesia, donchs, ben classificada, al entendre nostre en la secció de poesia religiosa ó moral, es lo *Reculliment* del citat Sr. Pagés, agraciat per ella ab lo primer accésit á la *Viola d'or* que se n' havia ja anteriorment endut ab lo *Cant de Salomé*. ¿Se 'ns vol passar la frase? Lo *Reculliment* es una oració mental, en lo bon sentit del mot, pero oració mental hont las consideracions que s'aduheixen per á provar lo no rés del home y la necessitat que té de confiar en que esta vida terrena no es sino un pont bambolejant sobre l' abisme del pecat que mena á una terra de promissió, terme definitiu del esperit, duhent cubertas sas formas descarnadas ab la noble túnica de la imatge vigorosa, de la imatge admirablement gráfica, que enmanlleva doble valor á la severitat del estil, á la relativa duresa del vers, no exent per aixó d' armonia, y á la sobrietat oportuna y ben ensopegada concisió de la frase. Semblants qualitats fan del *Reculliment* una de las composicions mes ben colocadas del volum que 'ns ocupa.

Arrivem ja al final del present estensíssim article crítich, puig falta sols per á completar l' exámen de las poesías que ab mes ó menos propietat terminológica hem agrupat baix l' epígraf que ho es del mateix ocuparnos, de *L' Hereu*, de D. Joan Baptista Ferrer, premiat ab lo *llorer d'or* que costejá la Diputació de Gerona, y de *Nostre temps*, accésit al premi, tampoch aquest any adjudicat, que ve oferint desde l' anterior á la mellor epístola satírica moral, la Societat «*La Misteriosa*.»

«Pintura animada, viva en la descripció, coneixement de nostres costums, tendresa y suavitat en tots los tochs y un flayre tant casolá com ingénuament poétich, presenta tot á la hora lo quadro distingit (*L' Hereu*, del Sr. Ferrer) que sobressurt també per l' atinat us del llenguatge, que ni cau may en lo vulgarisme, ni paga lo mes remot tribut al artifici.»

Aquesta es la opinió del Consistori que 'ns estalvia 'l treball de darli forma á la nostra que coincideix ab aquella. Y aquí 'n va un tros que dará una idea del tot de tant simpática poesia:

Las mares quan van á fira,
¡com llambregan entorn d' ell!
Fins alguna dant la volta
fa com qui d' etzar lo ven
y escometentlo riallera
li parla del mas y 'l temps,
girant després la conversa

sobre saraus y festeigs
per caure com qui no hi toca
sobre una filla que té:
que un bon partit per las noyas
no es per fer lo desentés,
y, tractant d' aixó, las mares
¡figuréu 's que no han de fer!

L' autor de la *Epístola á Guillem* que dú per títol *Nostre temps*, no es lo poeta jeremiach que, posant los ulls en blanch y alterat lo rostre per las estudiadas contraccions d' un dolor d' escola, suspira á raudals la anyoransa de un temps que aixís mateix, plora ó no plora, no ha de descotxar lo sudari pesant que 'l reté inmóvil en son llit de mort; ni es tampoch lo profeta del esdevenir que, contorcentse com una epiléptica Pitonisa, evoca d' entre las boyras de l' endemá perspectives brillants, y vaticina auroras novas de dias d' un goig incompatible ab lo que es fonamental en la naturalesa humana; es tant sols l' homesensat, l' home práctic, l' home de recte criteri que gira á son voltant la mirada, y ab l' escarpell del sentit comú observa la época en que viu, las personas que 'l rodejan, los fets que de la una y dels altres son característichs; y de semblant análissis deduheix com á síntessis filosófica que si no es or tot lo que llúu, tampoch deixa d' haverhi cosas que en realitat ho son, que al costat de censurables vicis medran y prosperan virtuts fecundas en bé que al costat de grans masses opacas resplandeixen grans masses de materia lluminosa é incandescent, com en lo sol; y ab aquesta convicció increpa als qui per esperit de sistema ó per una passió rídiculament pueril ó per una cobardía afeminada, no tenen per la época, ni per las personas, ni pels fets, á la hora que aprofitan sas ventatjas, mes que paraulas d' irracional escarni y vilipendi, ó sentiments de innoble por.

Lo tema, com se veu, trascendeix á article de periódich ó á capítol d' un llibre de ciencia social, y per lo mateix lo gorch del prosaisme amenassava ab engolirse la inspiració poética que á tant árida materia volgués dar calor. Aquella, empero, salva 'l mal pas: la forma epistolar en que esplana son pensament lo poeta, la naturalesa de las observacions que aduheix per á esplicarlo y apoyarlo, l' encadenament ab que se succeheixen las unas á las altrás, y mes que tot, la expressió y pintoresch graficisme de sas locucions y de sas imatges vestidas además ab un estil seré y templat tant exent de construccions enfáticas com de frases rastreras, poetisan en quant es possible la idea del autor y distingeixen sa laudable composició moral.

Prou per avuy si es que no ja massa. En lo número vinent nos ocuparem de las poesías históricas que figuran en la última publicació del Consistori dels Jochs Florals, per á concloure del tot en lo immediat següent la série d' articles de que aquest es lo segon, examinant las produccions dramáticas y las narracions en prosa que en aquell se contenen.

J. SARDÁ.

(Seguirá.)

NOVAS

Próximament veurà la llum en Avinyó un volum de poesias de Frederich Mistral titolat *Lis Isclo d' or*, editat per lo conegut poeta llibreter Roumanille.

Dias passats s' estrenà al Prado Catalá lo drama en tres actes *Ferida al cor*, original del aplaudit actor D. Gervasi Roca. En aquesta producció lo Sr. Roca ha demostrat grans qualitats, que apreciá 'l públich prodigantli 'ls aplausos, axis com als demés actors que l' acompanyaren en la perfecta execució de l' obra, en la qual per obsequi al autor prengué part la distingida actrís Srta. Balbina Pí.

Aplaudim com se déu lo desprendiment de la Societat que acaba d' adquirir lo Convent de l' Ensenyansa, al cedir à la Comissió de Monuments d' aquesta Provincia tots los objectes de valor arqueològichs que 's trobin al verificarse l' enderrocament d' aquell.

Han sortit à casa Verdaguer las *Cobles fetes ara novament sobre la justicia y cruel mort d' Antoni Roca, escandalitzador de tota Catalunya: y la de son companyó Sebastiá Corts*, que forma part del *Romancer* que publica D. Marian Aguiló.

Lo acreditat periódich «El Ramillete» ha donat com à regalo à sos subscriptors, una col·lecció de dansas americanas tituladas: Ecos de América, fetas per los coneguts pianistas americans, senyors Obradors, Tavarez, Gibert, Astol y Vera, algunas d' ellas molt ben ritmadas y de bonicas formas melódicas.

La *Ilustracion Española y Americana* acaba de publicar en los números 8 y 15 d' Agost prop passat, un notabilíssim estudi degut á la ben tallada ploma de nostre intel·ligent amic y colaborador D. Joseph Puiggari, y titolat *Barcelona monumental* en que s' ocupa successivament de tots los monuments artístichs qu' enclou esta ciutat, desde los temps mes antichs fins al present segle. ¡Deu li pach ab amor los xamosos fruits qu' ab son estudi regala á sa patria Catalunya!

S' ha estrenat al Odeon un drama catalá de circumstancias en 4 actes titolat *La Seu de Urgell*.

Retorném á la il·lustrada Revista de Coimbra «*O Instituto*» la mostra d' agrahiment que 'ns envia per las constants visitas que tenim á gran honor correspondreli y després de recomanarla en general á tota persona instruida y aymant de la nació portuguesa á qui volém com á germana, femho molt especialment dels *Estudios philológicos* de J. F. Gonçalves Cardoso qu' ab gran seny reconeix l' origen diví de la paraula y prova après ab la comparació dels idiomas hebraich, syriach, árabe cophta ó egyptki, grech, irlandés, sclavon, armeni, geórgich, sanscrit ó nagari y talongu ó talinga, l' unitat primitiva del llenguatge.

En la botiga d' argenter del Sr. Oñós hem tingut ocasió de veure quatre joyas fabricadas per aquella acreditada casa, y destinadas com á premis pera 'l próxim certámen de la Academia Bibliográfica Mariana de Lleyda. Consistexen en una lira, una ploma, una bandola y una cítara, totes d' argent, portant además la ploma un llas d' or ahont s' hi llegeix lo nom de l' institució. Lo delicat de l' execució, la bellesa dels detalls y sobretot la veritat ab que respectivament imitan aquells objectes, fan de las indicadas joyas una obra verament notable que acredita una volta mes á la casa Oñós, y honra al artista que las ha treballadas.

Ab regularitat y ab acceptació cada dia major continúa publicant la acreditada casa Espasa y Salvat, la col·lecció de poesias catalanas de D. Frederich Soler. La bondat de la edició y lo ben dibuixat dels grabats fan que molt be 's pugua comparar ab las obras de mes luxo que 's publican al estranger.

El Sumari del número 32 del popular setmanari *La Bandera Catalana* es lo següent:

Girona, per *Joseph Fiter é Inglés*.—Llegendas del treball, per *Antoni Careta y Vidal*.—Entre dos vins, (traducció); per *Enrich Franco*.—Poesias: Amor, per *Víctor Balaguer*.—La rosa desfullada, per *J. Maria Codolosa*.—Novas.—Llista de subscripció per las víctimas del vapor *Express*.

La Academia de Bellas Arts ha encarregat al reputat escriptor En Francisco Miquel y Badía lo discurs necrológich pera la sessió que á la memoria del immortal pintor catalá dedica aquella il·lustrada corporació.

Quedan reimpressos los números 1 del primer y 1 del any segon y dinire pochs dias, ho quedarán los demás que quedavan agotats. Los suscriptors á qui falten poden reclamarlos á esta administració que 'ls servirà puntualment.

S' han entregat ja á l' estampa molts dels originals del *Calendari Catalá* que anyalment publica D. Francesch Pelay Briz. La impresió creyém quedarà llesta per tot lo mes d' Octubre.

Se 'ns ha dit que dintre pochs dias surtirá un setmanari humorístich titulat *La gorra de cop*. Li desitjem llarga vida ja que ve en l' estudi de la prenpa catalana á propagar la llengua patria.

Se'ns demana per persona autorisada l' inserció de la següent rectificació á alguna idea continguda en lo anterior article bibliogràfic del Sr. Sardá, sobre lo volum dels Jochs Florals d' enguany.

«Sense dir res sobre 'ls *estatuts morts á ma ayrada*, ja que es una apreciació del articulista, que valdrá mes ó menos en lo concepte dels qui assistiren á la última reunió de Senyors Adjunts, ni sobre lo referent al deute que, segons lo firmant del article, tē contret lo consistori ab lo Sr. Aules-
tia, premiat antany per sos *Quadros de historia catalana*, y mantenedor enguany, ja que 'l mateix Sardá regoneix los motius de delicadesa, que poden haver obligat als mantenedors actuals á no satisferlo, es impossible passar per alt la afirmació que sembla establirse en l' indicat article de que 'l Consistori haja aplicat á gastos corrents lo fons de reserva que quedá del anterior exercici, á fi de poder donar un volum tant nutrit de materia com lo d' enguany.

Pera evitar judicis inexactes, es precis fer constar que no sols no ha tingut lo Consistori necessitat de fer us d' aquella suma, sino que dels ingressos, ordinaris després de haverne cubert tots los gastos, lo de impressió del volum inclós, espera poder deixar una suma tal volta major que la del any passat, que 'l Cos de Adjunts aplicarà á lo que crega mes convenient».

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Apeles Mestres.	Cartas de viatge.	229
Joaquim Salarich.	Ferro carril de Vich.	237
Modest Vidal.	Pas al art.	245
W***.	Hans christian andersen.	248
Llorens de Cabanyes.	Al deu de les armades.	251
Joan Pons.	No matarás.	256
Rosendo Arús.	La corona de rosas.	257
Andreu Balaguer.	Bibliografia.	258
Joan Sardá.	id.	260
	Novas.	226

Estampa de La Renaxensa, Montjuich del Bisbe, núm. 3.